

§ 19. МУЗЫЧНЫ ТЭАТР: ОПЕРА І БАЛЕТ

Музычны тэатр — яшчэ адзін від тэатральнага мастацтва. Яго найбольш пашыранымі жанрамі з’яўляюцца *опера* і *балет*.

Асновы музычнага спектакля. Галоўным сродкам выразнасці ў музычным тэатры выступае *музыка*. Менавіта музыка «кіруе» дзеяннямі герояў, дапамагае выразна перадаць настрой і характар персанажаў. Таму пры стварэнні спектакля ў музычным тэатры асабліва вылучаецца роля *кампазітара*. Ён выбірае літаратурны твор, сюжэт якога стане асновай музычнага спектакля, і нярэдка сам піша *лібрэта* да будучай пастаноўкі. Невыпадкова кампазітара ў музычным тэатры называюць *музычным драматургам*. На аснове лібрэта кампазітар стварае *партытуру* спектакля — нотны запіс музычна-драматычнага твора.

Што такое опера? У тэатры оперы акцёры разыгрываюць партытуру з дапамогай вакальнага мастацтва. Гэта значыць, акцёры не гавораць, а спяваюць вакальныя нумары. У іх выканаўцы выказваюць пачуцці і эмоцыі герояў, а таксама іх узаемаадносіны.

Сольныя вакальныя нумары ў оперы называюцца па-рознаму: *арыя*, *арыёза*, *песня*... Усе яны ад-розніваюцца па форме і характары выканання, але падобныя ў галоўным — гэта вакальныя творы для аднаго голасу з акампане-ментам. Майстэрства кампазітара заключаецца ў тым, каб у адным кароткім нумары паказаць усю глыбіню стану персанажа.

У оперы «Снягурка» кампазітара Мікалая Рымскага-Кóрсакава вобраз пяхотнай, паэтычнай Снягуркі выяўляецца ўжо ў самым пачатку — у арыі «З сяброўкамі па ягады хадзіць». Лёгка, чароўныя музычныя інтанацыі Снягуркі напоўнены свежасцю і

Лібрэта — з іт. «кніжачка». Літаратурная аснова оперы і балета.

Опера — гэта «драма, на-пісаная музыкай».

Барыс Пакроўскі

Сцэна з оперы «Снягурка». Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь (г. Мінск)

цеплынёй. Высокі голас дзяўчыны — сапрана — пераклікаецца з напевамі флейты, якая падкрэслівае вытанчанасць вобраза галоўнай гераіні.

Дыялог некалькіх оперных персанажаў — гэта вакальны ансамбль. Сваю назву ансамбль атрымлівае ў залежнасці ад колькасці «суразмоўцаў». Вакальны твор для двух герояў называецца дуэт, для трох — трыа, чатырох — квартэт. У адрозненне ад дыялогу ў драматычным спектаклі, героі опернага вакальнага ансамбля, выказваючы свае думкі і пачуцці, могуць спяваць разам, адначасова.

У свеце балета. У тэатры балета музычная партытура ўвабляецца з дапамогай мастацтва *харэаграфіі*. Усе падзеі і дзеянні герояў, апісаныя ў лібрэта, «распавядаюцца» з дапамогай рухаў. Асноўныя аўтары балета — *харэограф* і *балетмайстар*.

Харэограф прыдумвае танец, а балетмайстар выбудоўвае харэаграфічныя нумары ў адпаведнасці з сюжэтам і музыкай, створанай кампазітарам. У балеце музыка і харэаграфія роўныя!

Харэаграфія — мастацтва сцэнічнай пастаноўкі і выканання танца.

Сцэна з балета «Папялушка».
Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета
Рэспублікі Беларусь (г. Мінск)

Танцавальныя нумары ў балете, як і вакальныя нумары ў оперы, маюць свае назвы. Напрыклад, танец двух выканаўцаў называецца французскім словам *па-дэ-дэ*, трох — *па-дэ-трыа*. Артысты, якія выконваюць масавыя танцавальныя нумары, — гэта артысты *кардэбалету*.

У балете харэаграфічнае мастацтва злучаецца з акцёрскім майстэрствам. Асабліва гэта праяўляецца ў сучасных балетных спектаклях.

Напрыклад, у балете «Папялушка» кампазітара Сяргея Пракоф'ева дзеянне перанесена ў пачатак 20 стагоддзя. Сёстры галоўнай гераіні — Злюка і Крыўляка — грубыя і жорсткія. Выхаванкі балетнай студыі, яны мараць заваяваць сэрца Прынца на танцавальным конкурсе. Іх характар ярка выяўляецца ў танцавальнай пластыцы. Падкрэслена ўтрыраваныя, манерныя рухі і выразная міміка робяць вобразы сяцёр зразумелымі без слоў.

Музычны тэатр ва ўсе часы адрозніваўся асаблівай відовішчнасцю, пышнасцю, багаццем фарбаў і маштабнасцю масавых сцэн. Арыгінальнасць і выразнасць сцэнічнага ўвасаблення музычнага

спектакля залежыць ад фантазіі і творчага ўяўлення *рэжысёра*. У садружнасці з мастаком ён ператварае гукавыя вобразы ў візуальныя, бачныя. А ўвасобіць задуманае дапамагаюць выканаўцы — артысты.

Тэатр — гэта мастацтва дзеяння, а музыка — мастацтва пачуццяў і эмоцый. У музычным тэатры адбываецца іх злучэнне. Дзякуючы гэтаму глядач не толькі бачыць учынкi і дзеянні герояў. Ён «чуе» іх пачуцці, выражаныя ў музычнай інтанацыі, мелодыі, рытме, рухах...

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Выкарыстоўваючы прыклады ў параграфе і электронным дадатку, назавіце галоўныя сродкі выразнасці ў оперы і балете. Ахарактарызуйце кожны на прыкладзе фрагмента, прагледжанага вамі на ўроку, або на прыкладзе твора, з якім вы пазнаёміліся ў музычным тэатры.

2. Паглядзіце ў інфармацыйных крыніцах фрагменты з оперы «Снягурка» і балета «Папялушка». Апішыце вобразы абедзвюх гераінь. Якімі сродкамі выразнасці музычнага тэатра ўвасоблены вобразы гераінь? Якія дэталі падкрэсліваюць іх характар? У апісанні вобразаў абавязкова выкарыстоўвайце назвы сродкаў мастацкай выразнасці, а таксама эпітэты, якія характарызуюць вобразы гераінь.

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

3. На афіцыйным сайце Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі паглядзіце афішы спектакляў для дзяцей. Якія з гэтых спектакляў вы глядзелі, а якія хацелі б паглядзець? Прапануйце свае ідэі для музычных пастановак. Якія творы, на ваш погляд, можна расказаць сродкамі музычнага і харэаграфічнага спектакля? Абгрунтуйце сваё меркаванне.

